

Kiriku Elu

Mai 1992
5. (121.) number

Eesti katoliiklaste häälekandja
XII aastakäik

MAI

- r 1. JOOSEP TÕOMEES, MÄLESTUSPÄEV.
1 Mo 1,26-2.3; Ps 90; Mt 13,54-58 või Ap 5,34-42; Ps 27; Jh 6,6-15
- l 2. ATHANASIVS, PIISKOP JA KIRIKU DOKTOR. MÄLESTUSPÄEV.
Ap 6,1-7; Ps 33; Jh 6,16-21
- P 3. ÜLESTÕUSMISAJA III PÜHAPÄEV
Ap 5,37b-32.40b-41; Ps 30; Ilm 5,11-14; Jh 21,1-19
APOSTLID FILIPPUS JA JAAKOBUS.
- e 4. Ap 6,8-15; Ps 119; Jh 6,22-29
- t 5. Ap 7,51-59; Ps 31; Jh 6,30-35
- k 6. Ap 8,1-8; Ps 66; Jh 6,35-40
- n 7. Ap 8,26-40; Ps 66; Jh 6,44-52
- r 8. Ap 9,1-20; Ps 117; Jh 6,53-60
- l 9. Ap 9,31-42; Ps 116; Jh 6,61-70
- P 10. ÜLESTÕUSMISAJA IV PÜHAPÄEV
Ap 13,14.43-52; Ps 100; Jh 10,27-30
- e 11. Ap 11,1-18; Ps 42; Jh 10,11-18
- t 12. Ap 11,19-26; Ps 87; Jh 10,22-30
NEREUS JA ACHILLEUS, MÄRTRID; PANCRATIUS, MÄRTER.
- k 13. Ap 12,24-13,5a; Ps 67; Jh 12,44-50
- n 14. APOSTEL MATTIASE PÜHA.
Ap 1,15-17.20-26; Ps 113; Jh 15,9-17
- r 15. Ap 13,26-33; Ps 2; Jh 14,1-6
- l 16. Ap 13,44-52; Ps 98; Jh 14,7-14
- P 17. ÜLESTÕUSMISAJA V PÜHAPÄEV
Ap 14,21-27; Ps 145; Ilm 21,1-5a; Jh 13,31-33a. 34-35
- e 18. Ap 14,5-18; Ps 114; Jh 14,21-26
JOHANNES I, PAAVST JA MÄRTER.
- t 19. Ap 14,19-28; Ps 145; Jh 14,27-31a
- k 20. Ap 15,1-6; Ps 122; Jh 15,1-8
BERNARDINUS SENNA'ST, PREESTER.
- n 21. Ap 15,7-21; Ps 96; Jh 15,9-11
- r 22. Ap 15,22-41; Ps 57; Jh 15,12-17
- l 23. Ap 16,1-10; Ps 100; Jh 15,18-21
- P 24. ÜLESTÕUSMISAJA VI PÜHAPÄEV
Ap 15,1-2.22-29; Ps 67; Ilm 21,10-14.22-23; Jh 14,23-29
- e 25. Ap 16,11-15; Ps 150; Jh 15,26-16,4a.
BEDA VENERABILIS, PREESTER JA KIRIKU DOKTOR; GROGORIUS VII,
PAAVST; MARIA MAGDALENA DE' PAZZI, NEITSI.
- t 26. FILIPPO NERI, PREESTER. MÄLESTUSPÄEV.
Ap 16,22-34; Ps 138; Jh 16,5-11
- k 27. Ap 17,15.22-18,1; Ps 149; Jh 16,12-15
AUGUSTINUS CANTEBURYST, PIISKOP.
- n 28. KRISTUSE TAEVASSEVÕTMISE SUURPÜHA.
Ap 1,1-11; Ps 47; Ef 1,17-23; Lk 24,46-53
- r 29. Ap 18,9-18; Ps 47; Jh 16,20-23a
- l 30. Ap 18,23-28; Ps 47; Jh 16,23b-28
- P 31. ÜLESTÕUSMISAJA VII PÜHAPÄEV
Ap 7,55-60; Ps 97; Ap 22,12-14.16-17.20; Jh 17,20-26

JUUNI

- e 1. JUSTINUS, MÄRTER. MÄLESTUSPÄEV.
Ap 19,1-8; Ps 68; Jh 16,29-33
- t 2. Ap 20,17-27; Ps 68; Jh 17,1-11a.
MARCELLINUS JA PETRUS, MÄRTRID.
- k 3. CAROLUS LWANGA JA TEMA KAASLASED, MÄRTRID. MÄLESTUSPÄEV.
Ap 20,28-38; Ps 68; Jh 17,11b-19
- n 4. Ap 22,30. 23,6-11; Ps 16; Jh 17,20-26
- r 5. BONIFATIUS, PIISKOP JA MÄRTER. MÄLESTUSPÄEV.
Ap 25,13-21; Ps 103; Jh 21,15-19
- l 6. Ap 28,16-20.30-31; Ps 11; Jh 21,20-25
- P 7. NELIPÜHI
Ap 2,1-11; Ps 104; 1 Ko 12,3b-7.12-13; Jh 20,19-23

Eesti katoliku kirik on taas iseseisev!

**Paavsti nuntsius Baltimaades
monsignor ülempiiskop
Justo Mullor Garcia
Eestimaa apostellikuks
administraatoriks**

Nädal enne Ülestõusmispühi jõudsid meieni need rõõmustavad uudised - Eesti katoliku kirik on saanud taas iseseisvaks apostellikuks administratuuriks, ning esmakordselt viimase sõja järel on meil omaenda piiskop.

Msgr Justo Mullor Garcia kiri eesti preestritele

Armsad Rein ja Väino,

Suure rõõmu ja meeleliigutusega saadan teile koopia Püha Isa Suure Neljapäeva läkitusest, mis on adresseeritud kõigile preestritele katoliku kirikus.

Rõõmuks ja meeleliigutuseks on mul ka üks eriline põhjus: nimelt avaldatakse tuleval kolmapäeval 15. aprillil Roomas dokument, mis kinnitab minu nimetamist Eesti apostellikuks administraatoriks "ad nutum Sanctae Sedis" (ajutiselt kuni tagasikutsumiseni). Peale selle, et te olete minu sõbrad, saate nüüd olema ka "minu preestrid", ja peale selle, et mina olen teie nuntsius, saan olema ka teie piiskop. Koos peame avama Kirikule uusi teid teie armastatud kodumaal.

Palun, tehke see sõnum teatavaks teie kätte usaldatud kogudustele. Loodan teid taas külastada juunikuus, seniks annan end kõikide katoliiklaste palvete hoolde. Eriti hea meel oleks mul sellest, kui kristlike perekondade rüpes palvetatakse piiskopi eest, teie mõlema eest ning kõigi eest, kes teile appi tulevad. Iga perekond peaks olema "kirik kodus", kus kiidetakse jumalat ja kasvatatakse homseid kristlasi.

Teile mõlemale ja kõigile soovin häid Ülestõusmispühi, samas kui mõtlen juba ette tuleva aasta Ülestõusmispühadele ja ka teistele eriti tähtsatele ja pidulikele liturgilistele sündmustele, mida ma võimalikkuse piires loodan pidada koos teiega.

Suure armastusega teid õnnistades

+ Justo Mullor Garcia

Vilniuses 9. aprillil 1992

Tänu Jumalale on Eesti katoliku kirik taas iseseisev. Ometi ei sunni see meid unustama kõiki neid sõjajärgseid aastaid, mil rasketest tingimustest hoolimata Riia piiskopid meie eest isalikult hoolitsesid. Meenutagem soojalt kõiki läti soost preestreid, kes neil aegadel Eestimaal töötasid: isa Kazimirs Sosnovskist, isa Jazeps Grishansit ja muidugi isa Mikelis Krumpansit, kes pühendas pool oma elust, 35 aastat, Eesti kirikule. Jumal õnnistagu neid ja Läti katoliku kirikut, ning tasugu neile.

Toimetaja

Uskuda Kristusesse

preester Mieczyslaw Maliński
(algus KE nr 2/89)

Kuni maailma lõpuni

Mida tähendab uskuda Jeesusesse? Need, kes kohtusid Jeesusega, kohtusid inimesega; seda, et ta oli Jumal, hakkasid nad endale teadvustama alles hiljem. Püüa ette kujutada, et sinu juurde tuleb inimene, kes on lõppude lõpuks samasugune nagu sina – kui me vaatleme asja väljastpoolt – ja nõuab, et sa hakkaksid temasse uskuma. See tähendaks aga ennekõike seda: usu minu elu, usu, et nii elada nagu elan mina – niisuguse omakasupüüdmatusena, pühendumisega tööle, ilule, headusele, teiste teenimisele – ainult nii elada on mõttekas, ainult nii tuleb elada. Jeesus tuli siia maailma armastusest inimeste vastu, nende lunastamiseks, ja ka sellepärast, et neile näidata, mida tähendab elada, olla inimene, mida tähendab teenida tõe – nii nagu ta ütles Pilaatuse ees: "Selleks ma olen sündinud ja tulnud maailma, et tõe tunnistada."

Aga need sõnad: "Usu minusse," tähendasid midagi veelgi enam: "Ela nii, järgi mind." Sest see, kes elab nii nagu mina, elab tões, ilus, headuses, see on Jumalaga ühenduses, see on Tema poeg. Usalda mind, et sa ei eksiks ega peaks tundma kaotusekibedust, sest igaüks, kes minu peale loodab, loodab minu Isa peale.

Kui see on nii, siis teenib inimene, kelle pilk on suunatud Kristusele ja tema elule, samuti tõe, headust, ilu – teenib armastust, Jumalat ennast.

Muidugi, ka enne Teda oli olnud inimesi, kes jäid valgustama kõigi südameid nagu põlevad tõrvikud. Ammu enne teda oli elanud pühasid inimesi, religioosseid reformaatoreid, oli olnud Buddha, Konfutsius, oli olnud suuri kreeklasi ja roomlasi. Suured inimesed said olema ka pärast teda, niisugused nagu Muhamed ja Gandhi. Kui aga neid võrrelda Temaga, siis oleks see sarnane võrdlusele inimeste poolt kirjutatud raamatute ja Piibli vahel, mis on raamat *par excellence* (byblos = raamat), nii nagu ka Kristus on Inimene, Esimene inimeste seas. Kui Piibel on raamat, millel pole võrdset, siis pole maailmas ka teist sellist Inimest nagu Kristus. Meie, kristlased, oleme need, kes on Te-

masse uskuma jäänud, kes on temast haaratud ja tahame teda järgida. Iseenesestmõista oli lihtsam neil, kes Temaga isiklikult kohtusid, võisid Talle otsa vaadata, Teda kuulata. Meieni on jõudnud ainult evangeeliumid – kuid seda on väga palju.

Ta oli nagu meteor – kogu tema avalik tegevus hõlmas ainult umbes kolme aastat. Kui Jeesus oli suuteline kõik nii lühikese aja jooksul ära ütleva, siis ainult sellepärast, et tal oli kasutada Vana Testamendi ilmutus. Kogu tema ajal olemasoleva traditsiooni kohta ütleb Ta ju üsna ühemõtteliselt: "Ma ei ole tulnud seadust ja prohveteid kehtetuks kuulutama, vaid täide viima"; "mitte ükski iota ega ükski kriips ei kao Seadusest, kuni läheb täide kõik, mis sündima peab." Teisi sõnu, juudi rahvas oli Kristuse tulekuks ette valmistatud, ja see mis Ta neile ütles, polnud täiesti ootamatu. Enne Jeesust olid elanud Vana Testamendi pühamehed, kes käitusid, elasid, õpetasid nii nagu Tema. Nad juhtisid seda rahvast pikka arenguteed mööda arusaamisele, mida Jumal inimeselt ootab, et rahvas oskaks tulevat Jeesust vastu võtta. Kui Jeesus rääkis Jumalast, kes on Vaim, Isik, Isa, Jumal kõige ehedamal kujul, sellest, milline tee viib armastuse juurde, siis seetõttu, et enne teda töötasid selle rahva seas patriarhid, kuningad ja prohvetid. Tõsi küll, Jeesus löödi risti, kuid ei tohi unustada neid rahvahulki, kes Ta vastu võtsid. Meenutagem kasvõi hūūdeid "Hoosianna Taaveti Pojale, kiidetud olgu see, kes tuleb Issanda nimel, hoosianna kõrges!", "Kuningas!", "Messias!", Peetruse tunnistust: "Sina oled Kristus, elava Jumala Poeg!" – need tulid nagu iseenesest, ilma et keegi oleks imestanud.

Juudid jõudsid lahenduseni, mis leidis väljenduse Jeesuses Kristuses. Jumal oli selle rahva Tema tulekuks ette valmistanud. Tema andis Ilmutusele lõpliku kuju, tõi uuesti esile selle, mis oli peamine Vanas Testamendis ja kogus kokku kõige olulisema, et seda maailmale kuulutada. Jeesus Kristus on lõpppunkt, tipp, täius – Jumala inimesearmastuse kõrgeim vorm, Jumala Sõna, mis sai inimeseks.

Ma kordan, Jeesus võis olla arusaadav ja sai tegelikkuses arusaadavaks ainult tänu sellele, et Iisraeli rahva hulgas olid erinevate põlvkondade kestel elanud paljud pühad inimesed Aabrahamist vendade Makkabeideni, keda Jumal oli inspireerinud.

Võibolla küsid sa: aga kuidas me ikka võime olla nii kindlad, et Jeesusest aru saada? Ma vastan: evangeeliumi alusel. Seda ei kirjutatud ju Jeesus ise, kirjutasi tema õpilased, sest nad olid vaimustuses sellest mida ta rääkis, pidasi kõik meeles – mõistsid ja läksid Tema järel, kes oli Tee, Tõde ja Elu. Need olid nemad, kes kirjutasi viimsest kohtust, kus Kohtumõistja ütleb: "Ma olin näljas ja te andsite mulle süüa... mida te olete teinud ühele mu vähimate vendade seast, olete minule teinud... See on minu käsk, et te armastaksite üksteist, nii nagu mina olen teid armastanud." Ma kordan: nad mõistsid Teda tänu Vanale Testamendile. Lausa ülepakkumiseni – meie arusaamise jaoks – katuvad Kristuse elu üksikasjad sellega, mis Vanas Testamendis oli Tema kohta öeldud, et Ta on Taaveti soost, sünnib Juudamaal Petlemmas, et Ta kutsutakse Egiptusest ja nimetatakse naatsaretlaseks. Teda viiakse tapale nagu talle, "puuritakse läbi Tema käed ja jalad, loetakse üle kõik tema luud-kondid" – võibolla ei ole need faktid meie jaoks eriti tähtsad, aga tolle aja inimestele see oli tähtis – see oli nende jaoks loogiline mõttekäik, mis nii sai ammendavalt täiendatud.

Kuid kas Jeesuse tulemine siia maailma oli vältimatu?

Mäletan üht kohtumist ja diskussiooni juutidega München- Gladbachi Katoliiklaste päeval. Seal ütles üks juudi rabi Shveitsist: "Teil on Kristus, meil pole Kristust vaja, meil on Jumal". Alguses oli kõik olnud armas ja kallimeelne. Keegi ei olnud lasknud märgata, et kohalviibivate inimeste vahel peitub mingi vastuolu. Katoliiklased, nagu alati, olid täis ligimesearmastust ja vastutulelikkust, oikumeenilised kuni endale vastu rinda löömiseni ja andestuse palumiseni. Selle "armastagem üksteist" atmosfääri rikkus ära keegi proua, kes esitas mingi väga primitiivse küsimuse. Ma ei mäleta mis see oli, sest see läagemagus õhkkond tegi mul südame pahaks ja ma mõtlesin ainult sellest, kuidas tollest lahkelt meelestatud saalist välja pääseda. Just siis, sellele küsimusele vastates, pöörutaski too rabi: "Meil pole Kristust vaja, meil on Jumal". Oli tunda, kuidas saalis pingetõusis, sest sellest vastusest võis välja lugeda, et kristlased ei usugi Jumalasse. Täieõigusega oleks nüüd võinud tõusta püsti mõni ateist ja öelda sellele rabile: "Meil pole ilmutatud Jumalat vaja, meil on headus, tõde

ja ilu". Aga võibolla nõuan ma liiga palju, et kuskilt oleks võinud välja võluda nii vaga ateisti. Fakt jääb faktiks, ükski ateist püsti ei tõusnud.

Aga milleks meile ikkagi Jeesus Kristus? Milleks meil Teda vaja on? Meie, kristlased, usume transtsendentsesse Jumalasse, kes on äramõistetamatu, oma absoluutsuses meie arusaamist ületav, kellest on kõik, mis me ütleme, pigem vale kui tõde. See on Jumal, kes lõi maa ja tähed, mis on meist miljonite valgusaastate kaugusel, aga meie usume, et Tema andis meile Jeesuse Kristuse, kes on Tema Võrdkuju, Tema Sõna, kes oma surma ja ülestõusmise läbi meid lunastas.

Jeesus elas konkreetses geograafilises paikkonnas, kindlal ajaloolisel hetkel – ühiskondlikes ja poliitilistes tingimustes. Tema päevad olid täidetud abivajavate inimeste omakasupüüdmatu teenimisega. Tema armastus ning Jumala- ja maailmanägemine ajendasid paljusid inimesi tema järel käima. Sellest ajast kuni tänapäevani välja näeme rahvahulki, kes käivad Tema jälgedes ja kinnitavad, et ainult niisugune elu on mõttekas, ning soovivad käituda nii nagu Tema – kes peavad teda oma Õpetajaks ja Issandaks.

Otsides vastust küsimusele: "miks just Jeesus?" võime veenduda, kui suurt mõju on avaldanud vana- ja uustestamentiik Ilmutus inimkonna arengule, kui sügavale tungis see maailma kultuuri ja kui tunduvalt seda suunas. Vaadeldgem kasvõi Piibli mõju maailmakirjandusele. Võibolla annaks kompuutri abil välja arvutada, kui palju on seal kasutatud evangeeliumi sõnastusi. Kui me vaatleksime kogu maailma muusikaklassikat kasvõi ainult pealkirjade järgi, näeksime evangeeliumi suurt mõju loovusele. Ja tõesti, nii võimatu kui see tundubki – Jeesuse õpetus muutus inimkonna omanduseks. Evangeeliumist sai maanteepost, mis tuleb vastu igaühe teel. On väidetud, et ka prantsuse revolutsiooni üheks lätteks oli evangeelium. Aga eksimata võib öelda, et evangeeliumil on oma mõju kõigele, mis meie kultuuris sünnib. Võibolla mitte lausa üksüheselt, kuid euroopa kultuuri vundamendist ei saa kristlust kuidagi välja arvata. Isegi kui euroopa kultuuri kohta öeldakse et see on rahutu, kogu aeg rahulolematu, vastuseisev igasugusele tiigistumisprotsessile, siis viidatakse põhjusena evangeeliumile ja Jeesusele, ning see ei sünni päris juhuslikult. Kristlus määratles lõpuni, kes on

Reisimuljeid Eestist 1929

Rahvaülikooli õpilasena tegin kolm nädalat kestnud ringreisi Eestis, peamiselt keele õppimise eesmärgil, kuid reisi ajal sain ka palju võimalusi tutvuda Eesti praeguse katoliikliku eluga.

Saabudes Tallinna läksin kohe esimesel võimalusel kohtuma koguduse preestri Joseph Karttega. Peetri ja Pauli kirik asub Vene tänava ääres. Astusin läbi liidsest tunduva värava õuele, mida piirasid uusklassitsistlik kirik ja hulk korrapäratuid erikõrguseid elumaju. Läksin kõigepealt kirikusse. Seal oli juba poolhõmar, kuigi kell oli vaevalt pool seitse. Aknad olid lahti imekaunisse aeda, kust voogas õitsevate jasmiinide lõhna ja lindude laulu. Kiriku sisekujundust ei või nimetada just ilusaks, kuid see avaldas mõju pigem oma rahustava üldtooniga. Kõik esemed näisid aja jooksul tuhmunuina, miski ei toonud meelde tänapäeva.

Paater Kartte, jesuiit, elab ühe väikese kõrvalhoone ülakorrusel, kuhu võib tõusta piki nagisevaid treppe. Vajutasin kellanuppu. Varsti avaneski uks, ja mind juhutati kodusesse tööruumi, kus tutvustasin end sõbralikule, üleni musta rietatud härrale. Ta küsis üht-teist Soome kohta ning samuti mu reisi eesmärgist. Rääkisin oma halvas saksa keeles nii nagu oskasin. Heatahtlik mõistmine peegeldus preestri näolt. Seal polnud jälgegi sallimatusest või rangusest, kuid sellest hooli-

inimene. Sõna "humanism" on kristlik sõna. Ja kui me ka üritaksime kõrvale heita kõik, mis tuleb kreeka-roomast, oleksid meie kultuuri alused ikka täis kristlikke tõdesid.

Elame veel. Võibolla jääb inimkond kestma veel tuhandeks aastaks. Võibolla elame edasi kuskil teistel planeetidel. Kuid ilma riskita eksida võib öelda, et nii kaua kui eksisteerib inimkond, ei kaota kehtivust ka evangeelium.

Aga kirik? Misasi see õigupoolest on - rühm inimesi, kes usuvad Kristusesse? Meie oleme "Uus Iisrael", "äravalitud rahvas". Meie oleme valgus, mis paistab pimeduses, süüdatud tõrvik. Või vähemalt peaksime olema.

mata tundsin, et minu vastas istub väga ere ja tahtekindel isiksus.

Paater Kartte rääkis mõne sõnaga Eesti katoliiklikust elust. Vene võimu ajal oli Eestis rohkem katoliiklasi kui praegu, need olid peamiselt venestunud poola ametnikud ja sõdurid, kes Eesti iseseisvumise järel on suuremalt osalt lahkunud. Nende asemele on viimastel aegadel tulnud eesti konvertiite. Praegu kuulub Tallinna kogudusse umbes 1 000 inimest. Koguduse liikmed on paljudest eri rahvustest, ja preestrid peavad valdama vene, poola, saksa ja eesti keelt. Küllap tuleneb just sellest, et - nagu märkasin - katoliiklik tegevus Eestis piirdub esialgu vaid koguduseeluga. Ümbruskond ei loo neile omalt poolt raskusi, valitsus ja ajakirjandus suhtuvad positiivselt. Tallinna, Tartu ja Narva katoliku koguduste omanduses on suured kinnisvarad. Näiteks on Tallinna kogudusele kuuluval territooriumil muuhulgas dominiikanide püha Katariina kloostrivaremed. Sealt leitud kivist suurtükikuulid kaunistavad väikest aeda, mida nägin kiriku aknast.

Olin juba kulutanud liiga palju sõbraliku kirikumehe aega, seepärast tänasin teda külalislahkuse ja teele kaasa antud heade nõuannete eest.

Tallinnas on 5 keskaegset kirikut, mis on 600-700 aastat vanad, kuid praegugi veel kasutamiskõlblikud. Oleviste kiriku torn on Põhjamaade kõrgeim (139 m), kuid enne 1820 aasta tulekahju olevat ta olnud veelgi kõrgem. Pirita jõe rannal, umbes 7 km linnast, on birgitiinide kloostrivaremed. See oli omal ajal "topeltklooster" ja kandis nime "Mariantali püha neitsi Maarja ja Birgitta klooster". Kui venelased 1577. aastal ebaõnnestusid Tallinna piiramisel, pöördus kogu nende viha kloostrivastu, mille nad paljaks röõvisid ja põletasid, tappes või viies vangi kõik selle elanikud.

Narvas on katoliku kirik, nagu kõik muugi, eriti suurepärase korras. Kirik on ehitatud ca 30 aastat tagasi linna servale eriti kaunisse kohta. Kirik on äsja remonditud ja värvitud, selle töö jaoks kinkis paavst ise 1 miljon senti. See juhtum puudutas meeldivalt kõigi narvakate tundeid. Nüüd ollakse rõõmsad selle üle, et preester Abraitis on saanud kutse tulla Rooma. Sellega seoses võis lehtedest leida pealkirja "Vatikan - Narva". Narva katoliku kirik on nähtavasti Eesti

praegu katoliku kirikuna töötavatest pühakodadest suurim ja ilusaim. Ta kannab Jumala Ema nime. Kooriosa on kaunistatud maalitud lillemotiividega, mis toovad meelde Soome keskaegsete kirikute kaunistused. Püha Neitsi voorused - tasadus, puhtus ja süütus - hoovavad kirikus viibija hinge igast lehepõimikust ja liiliast, mis tõusevad koori võlvitud lae poole. On võimatu tunda või mõelda midagi muud kui head ja puhast.

Preester Abraitis pakkus end lahkelt näitama mulle linna vaatamisväärsusi. Nende hulgast äratas minu tähelepanu eriti vene peakirik Spaso-Preobrazhenskij Sobor, mis on endine katoliku kloostrikirik, ehitatud aastatel 1294-1314. Kirikut ümbritses Suure tänava poolt madal ehitus - iidised munkade kambrid - mis kasvas kokku Patuste Väravaga. Viimast ehivad kaduvuse sümbolid - liivakell ja hulk ehtsaid pealuid ja säärekonte. Katoliku ajast on kirikus veel järel pihitool ja mitmeid aja jooksul tumenenud õlimaale.

Tartu kirikus käisin vaid lühidalt. Seegi on suur ja korralikult ehitatud, kuid jäi maailmasõja järel materiaalse kitsikuse tõttu lõpuni viimistlemata. Endistest katoliku kirikutest on Tartus järel vaid XIII sajandist pärinev Jaani kirik. Toomemäel on aastal 1624 maha põlenud gooti stiilis Toomkiriku hiiglaslikud varemed. Altaripoolne osa on taastatud raamatukoguks aastal 1806. Varemed on nii hästi säilinud, et võiks arvata, et kirik on hävinenud alles viimastel aastakümnetel. Toomkiriku mõõtmed panevad vaataja imestusest vakatama. Kas tõesti on kunagi olnud aeg, kui Tartus on vajatud nii suurt kirikut, küsib ta endalt, ja hiigelvaremed anavad küsimusele oma tumma vastuse.

Pärnuga seostuvad mälestused soome märterpreestri viimastest tööaastatest. Preester Johannes Jussoila oli Pärnu koguduse preester veel aastal 1600, kui hertsog Karli väed vallutasid linna. Jussoila viidi vangina Stokholmi ja pikaajalise vangipõlve järel piinati surnuks. Pärnus käies oleksin meeeldi põiganud sisse vanasse Nikolause kirikusse, kuid see oli remonditööde tõttu suletud.

Haapsalu lossi varemete keskel on aastal 1265 ehitatud Toomkirik, mis on remonditud ja lubjatud ning ikka veel kasutuses. Praegusegi välisilme juures püsib seal katoliiklik atmosfäär. Eestlastel on veel säilinud vana katoliiklik komme kirikusse tulles ja sealt lahkudes hetkeks põlvitada.

Padisel, Haapsalu-Keila-Tallinna maantee ääres 49 km kaugusel Tallinnast on vana tsistertslaste kloostrivaremed. Klooster oli ehitatud jõe kaldale. Ronisin mööda pehkinud puutreppe kiriku kõrvalhoone põõningule ja sealt torni, kust avanes hea vaade ümbruskonnale. Praegu kasutatakse kirikut puukuurina, keldrid ja kloostrieluruumid on toiduainete laod. Viimasest on olnud küll ka kasu, sest katus on hoitud korras ja seetõttu on ka varemete kasutamiskõlblik osa on säilinud, kuid samas on tehtud meelevaldseid ja ehitise ajaloolise väärtusega täiesti kokkusobimatuid uuendusi. Meil soomlastel on huvitav kuulda, et kuningas Maunu Eerikupoeg kinkis kloostrile patronaadiõiguse Porvoo küla ning Sipoo ja Pernaja kabelite üle, ning lõhepüügiõiguse Vantaa jões. Sellest kingitusest tekkisid pikaajased lahkkelid kuninga ja Turku piiskopi Hemmingu vahel. Piiskop Bero Balki ajal mõõnsid mungad piiskopile ja kõigile Turku toomkapiitli liikmetele ning nende järglastele küll täieliku vennalikuse ja osaduse Padise kloostriga ja kogu tsistertslaste ordu heade tegudega, kuid lõplik leppimine sündis alles siis, kui piiskop Maunu Tavast ostis õigused tagasi.

"Uskon Sanoma" nr 9-10 1929

Anna Narinen

Avaldatud lühikeste kärbetega, tekstis esineb ka kontrollimata fakte.

Anton Grossmann

- ühe narvaka mälestusi

Tänast intervjuud on eriti kasulik lugeda neil katoliiklastest emadel-isadel või vanavanematel, kes oma väikestele või natuke suurematele lastele püüavad oma usku edasi anda - igaüks nii, nagu ta oskab.

Meenutaja muhedat jutustamisstiili ja sõnastusi on püütud säilitada nii palju kui võimalik.

Olen pärit Narvast. Oma ema rahvust ma ei tea, tean ainult, et tema neiu põlvnenimi oli Tyszko ja pärit oli ta Iisaku kandist. Vanema oli meil küll puhastverd eestlane, vanaisa ma ei mäleta. Ma ei tea, mulle paistis ka ema puhta eestlasena, ta rääkis ainult, et kogu lapsepõlve oli ta olnud nunnade kasvataja ja poola kirikuga tugevasti seotud. Narvas oli meil niisugune kool, mida nunnad pidasid ja kus ka minu ema oli õppinud kui ta noor oli; samuti olid kõik tema sõbrannad poola kirikuga seotud. Ema esimene mees oli olnud poolakas ja küllap ta sealt sai siis tuge juurde. Kirikus käinud ta lapsest saadik. Tema esimese mehe perekonnanimi oli Belski, ja temalt oli mu emal kaks last enne kui ta abiellus minu isaga.

Mu isa oli küll eestlane, Lihula kandist pärit, tean seda sellest kui ta pühade ajal oma sugulastele kirju saatis - neid oli tal hästi palju, aga pärast kadus tal side nendega ära. Abiellumisega seoses tuli minu isa luteri usust katoliku usku üle. Ema veenis teda, et laste pärast - kogu pere peab saama koos kirikus käia, kuigi ma ei mäleta, et minu isa oleks ema esimesest abielust sündinud lapsed adopteerinud. Muide, isa ja ema olid ennegi tuttavad, juba ammu ajast. Narva linn oli siis ju väike ja isa oli sihukese kõrge koha peal - trükikoja juhataja ja suur tuletõrjeõlemus, ta oli lapsest saadik tuletõrjega kuidagi seotud olnud ja hiljem oli seal auväärne mees. Mäletan, tol ajal oli sedamoodi, et kui abielluti, siis ei saanud mõlemad enam riigitoöl käia. Minu vanematele lubati, aga ikkagi seda lubadust ei täidetud, ema vallandati.

Ja siis oli nii, et ema oli väga usklik ja ta käis igal hommikul kirikus. Pühapäeval käis ta kaks korda ja siis olime meie, lapsed, koos

isaga ka alati seal. Kaks korda päevas, üks kõik mis ilm oli. See oli, nagu öeldakse, "aamen kirikus". Äripäevaõhtuti isa tihti kirikus ei käinud, aga pühapäeval küll. Kirikust elasime me umbes kaks, kaks pool kilomeetrit eemal. Ma ei oska öelda, kui vanana ma kirikut mäletama hakkasin, aga ma usun et hästi noorelt. Kiriku ümber oli suur maa-ala. Kevadel käis protsessioon ümber kiriku, siis olime ühes vennaga alati seal ja loopisime lilli tee peale.

Narva kirikus oli pühapäeviti alati rahvast, aga Lihavõttepühade ja Jõulude ajal oli see lausa täis. Mulle tundub, et Narva kirik oli palju suurem kui Tallinna oma, aga vist mulle lapsena lihtsalt nii näis - lapsena tunduvad kõik asjad hirmus suured. Kui olen nüüd hiljem Narvas käinud, tunduvad kõik mäed, mis lapsepõlves hiiglasuurtena näisid, et ei julgenud neist suuskadega alla sõita, nüüd väikeste kungastena. Narva kirikus oli peale peaaltari veel kaks väikest puust kõrvalaltarit. Ka nende juures põlvitasime. Käärkamber jäi kirikust, kui sisse tulla, paremat kätt, kiriku maja jäi vasakule. Kirikul oli suur maa-ala ühest teest kuni teise teeni ja vallikraavini, see oli kõik kiriku maa. Kui palju Narvas nunnasid oli seda ma ei tea, igatahes pidi neid olema rohkem kui kolm, muidu poleks tasunud maja pidada. Kirikus polnud neid suurt näha. Nemad elasid raevoja taga ühes majas, sealt pole täit kilomeetrit maad kiriku juurde. Sõja ajal käisin seal suppi söömas ja mingisugused tunnid olid ka. Preester elas kiriku kõrval kahekoruselises kivimajas, sihukeses punastest tellistest. Palju ruumi oli seal. See maja on tänini püsti. Selle maja taga oli veel teine - teenijate maja. Mäletan et seal elas minu ema teine poeg esimesest abielust, kes oli kirikuteenija.

Preestriks oli minu ajal Taddeusz Kraus, kes pärast oli Tartus. Stefanyt mina ei mäleta. Preester Taddeust pidasin ma millekski rohkemaks kui inimeseks. Ta erines teistest hulka. Ta oli omapärase vaikse jutuga ja omamoodi selline muhe ka. Naeris ja kõik nii, aga see jutt oli tal selline nagu preestritele omane, kiriklik, püha ja abivalmis, aga mida ma nüüd lapsena sellest nii väga mäletan. Preester oli mulle siis midagi ülemat, mitte niisugune nagu minu isa-ema. Kasvatus oli meil selline, et vanemaid ja kirikupreestrid peab austama, sellepärast ma tegingi temast rohkem välja kui harilikust inimesest.

Nii kaua kui me seal elasime, käisime kirikus. Aga 1944. aasta 22. veebruaril käidi meid hoiatamas ja 24. veebruaril oli juba sundkolimine, aeti lihtsalt välja, nii et kõik asjad jäid maha – muist matsime küll mulla alla, aga need olid kadunud, kui kord isaga sinna läksime, siis kui vend polnud veel saksa sõjaväest tagasi. Nii et rinne oli siis juba Narva all kolm-neli kilomeetrit üle jõe, Narva juba põles täielikult. Meie maja sai ka pihta, küll mitte palju, aga kui me tagasi läksime oli ta juba rüüstatud, seal võeti materjali onnide ehitamise jaoks. Mäletan, isa oli siis juba vanem mees, ja millise kahjutundega ta oma maja vaatas... Millal kirik pihta sai seda ma ei tea, mäletan ainult, et see mille sakslased õhku lasid, oli vene kirik, mis oli sillast edasi mäe peal, see oli liiga hea koht silla pommitamiseks. Mäletan, et ma läksin vett tooma – me tõime vett Narva jõest. See oli talve aeg, jaanuar või isegi detsember. Kärakas käis ja ma vaatasin, et seal kus oli vene kirik – see paistis kaugele – oli ainult suur tolmupilv. Kõige rohkem sai Narva aga kannatada pommitamise tagajärjel. Kui lahingud ja õhkimised hakkasid, siis ema enam kirikusse ei julgenud minna, aga seda aega palju ei olnud, ise ei julgenud ka kaugele minna, ema ei tahtnud meid üldse õue lasta. Muidu käisin sageli isa töö juures, see huvitas mind rohkem kui kirik ja kirik oli hoopis teisel pool.

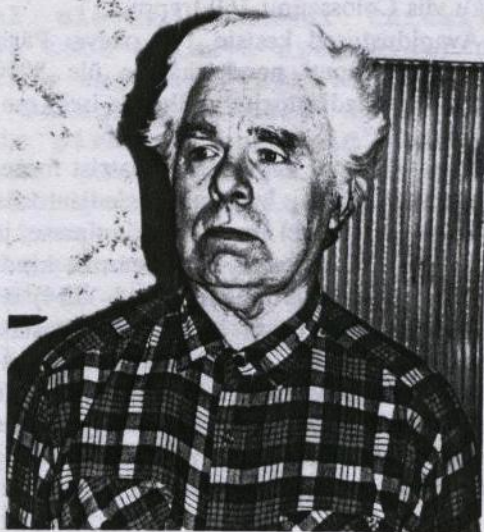
Kui me siis 1944. aasta veebruaris Tallinna poole tulema hakkasime, siis Tallinn-Narva maantee oli Vepsküla juures venelaste kontrolli all. Aga muidu käis see maantee käest kätte. Kui sõita oli vaja, tõrjuti vene vägesi teest eemale ja sai jälle edasi. Kui meie Tallinna poole sõitsime, oli kolonnid kolm-neli autot. Meie oma jäi pommiaku kinni, jukerdasime seal tükk aega kuni üks tank meid välja tõmbas. Kuskil Sillamäe kandis leidsime kõik need teised meie kolonni autod, põlemas – kas neid siis pommitati või...

Tulime Tallinna, saime teada, et ka siin on kirik ja hakkasime siin käima. Ema elas meil vanaks, suri seitsmekümnendatel aastatel. Mina ise jäin küll kirikust ära. Üks asi on mulle Narva kirikust hästi meelde jäänud, see on pinkide küljes olnud põlvituslaud, mis oli viltu, aga meid sunniti selle peal sirge seljaga põlvili seisma, tagumikuga toetada ei toh-

tind, et mispärast – siis sa ju istud! Vahel põlvitasime ka põrandal, ainult ma ei mäleta, kas see oli puu- või kivipõrand. Ega see hea ei ole, et peale surutakse. Aga näiteks vennal Aleksandril oli mõtte kirikuõpetajaks õppida ja elu lõpuni oli ta hästi agar kirikus käima.

Meie perekonnas juhtus ka mitu imelikku asja. Näiteks ükskord ema kukkus oma sabakondi lüli katki ja ei saanud käia, aga ta oli nii usklik ja palvetas. Arst käis ja ütles, et jah on katki – meil oli enam-vähem nii perearst. Ma ei tea rohkemat, kuidas ta oleks nüüd terveks saanud, aga tema palvetas, et temal on väiksed lapsed, nii ta rääkis, ja saigi paari päeva pärast terveks. Teine suurem asi oli see, et Aleksil oli mingi väga raske haigus ja ema läks kirikusse, meie jäime koju, ja hakkas seal palvetama – nii nagu tema oli, väga otsekohene – et kui Sina ei saa teda terveks teha, siis võta ta ära oma juurde. Aga kui ta koju tagasi jõudis, siis Aleks pidas missat – Aleks oli preester, mina olin teenija. Mängisime. See on nüüd see, et ema oma lupupidamise pärast kiriku vastu sai nisukesed imeasjad näha.

Tallinnas sunniti meid õhtuti ka kirikus käima. Mis minule seal meeldis olid need lauljad ja orel, laulud olid ilusad. Aga muidugi kõik muu oli aina üks ja seesama ja mina hakkasin vastu. Mitte sellepärast, et ma oleksin kuskil kõrge koha peal olnud, mis mina oma kuue klassi haridusega... Kui ma nüüd mingit ilmutist näeksin siis ma ka kohe küsiks, et kuidas see Jumal lubab ikka siin maailmas nii palju kurjust...

Colosseum ajaloolise ja kristliku mälestusmärgina

Colosseum – selle ladinakeelse sõnaga kutsusid keskaja kristlased Flaviuse amfiteatrit, mille ehitust alustati keiser Vespasianus Flaviuse ajal 71. aastal, s.o. üks aasta pärast Jeruusalemma hävitamist. Amfiteater avati Tituse ajal aastal 80 – umbes 15 aastat pärast apostlite Peetruse ja Pauluse surma.

Colosseum ehitati kuivaks lastud järve kohale, kust oli vett saanud keiser Nero kuulus Domus Aurea. Nimi Colosseum pärineb ilmselt mitte ehituse mõõtmetest, vaid lähedal asunud 30 m kõrgusest Nero pronkskujust, mille Adrianus laskis 24 elevandi abil püstitada orgu Celio ja Oppio küngaste vahele. See sündis samal ajal kui ehitati Veenuse ja Rooma templit. Koht kus kuju seisis on nähtav ka tänapäeval – seda märgib tumedate kivide nelinurk. Colosseum on ehitatud lubjakivist. Vespasianusel oli olnud kiire, sellest annab tunnistust spetsiaalne Tivolist Rooma viiv tee, mis oli ehitatud suurte kiviplakkide kohalevedamiseks.

Amfiteatrisse mahtus üle 50 000 pealtvaataja. Müüride kõrgus oli 40 m, elliptilise põhiplaani mõõtmed piki- ja ristipidi 188x156 m, ellipsi ümbermõõt 527 m. Külastajad pääsesid sisse nummerdatud arkaadidest. Sisepääsude XXII – XXV vastas on hästi säilinud viie kandesamba alused, millele toetus mehhanism suure purjega opereerimiseks. Purje kasutati päikesevarjuks. Ühtekokku viis Colosseumi 160 treppi.

Avapidustused kestsid 100 päeva. Pärimuste järgi tapeti nende käigus üle 5000 kiskja, peeti gladiaatorite võitlusi ja isegi melahinguid.

I sajandi lõpul kaovad amfiteatrist merevahingud, V–VI saj keelatakse gladiaatorite võitlused ja seejärel ka võitlus inimese ja kiskja vahel. XI saj saab Colosseumist kindlus, mis Innocentius IV ajal (1243–1254) läheb paavsti omandusse. Alates 1381. aastast kasutati Colosseumi ehitusmaterjalide tagavarana, sest pärast mitmeid tulekahjusid ja maavärise mis vajati palju kivimaterjali uute hoonete püstitamiseks. Ka Veneetsia palee ja püha Peetruse katedraali ehitusel on kasutatud sellest vanast amfiteatrist võetud lubjaki-

vi. Colosseum jäetakse maha ja seda peetakse halva kuulsusega kohaks.

Pärast 1400. aastat muutub Colosseum kristlikuks mälestusmärgiks, siin esitatakse Kristuse kannatusi kujutavaid sakraalseid etendusi. Paavst Clemens XI kavatses 1703. aastal ehitada Colosseumi kiriku. Benedictus XIV ediktiga 1744 pühendatakse Colosseum kristlastest märtrite mälestusele, sest vanade kroonikate andmeil hukati siin hulgaliselt kristlasi, eriti just keiser Traianuse ajal. Benedictus XIV ajast algab ka amfiteatri korstamine.

1750. aastal esitatakse siin esmakordselt "ristiteed". Leonardo Porto Mauritiosest eestvõtmisel püstitati Colosseumi areeni keskele rist ja ehitati välja 14 ristitee peatust. Samal aastal kuulutatakse Colosseum pühaks paigaks.

Kristuse ristitee esitamine Colosseumis Suurel Reedel paavsti osavõtul sai alguse Pius IX ajal ja toimus igal aastal kuni 1870. aastani – Itaalia vabariigi väljakuulutamiseni, mis tähistas paavstiriigi lõppu. Segaste aegade möödudes, 1924. a., tuuakse mahavõetud rist Colosseumi areenile tagasi, samal aastal jätkuvad ka avalikud "ristiteed". Paavst osaleb taas Colosseumi ristiteel 1964. aasta Suurel Reedel. See paavst Paulus VI poolt tehtud algus saab traditsiooniks, sellest ajast on olnud paavst igal aastal Colosseumil. Paavst saabub kohale Via Gregoria kaudu ja läbib isiklikult kõik 14 peatust. Via Crucis toimub Colosseumi ja Palatinuse vahel. Püha Isa kannab protsessioonis risti alates XI peatusest kuni ristitee lõpuni.

Käesoleva aasta Suurel Reedel võimaldas Eesti Televisioon Colosseumis toimunud Ristiteest osa saada ka eesti televisioonivaatajatel. Ülekannet kommenteeris isa Rein Ounapuu. Paavst Johannes Paulus II mõtiskles tänavu, nagu ka möödunud aastal, traditsioonilisest mõnevõrra erineva peatusejaotuse järgi, millest anname alljärgnevalt ülevaate:

1. Jeesus Keetsemani aias.
2. Juudas annab Jeesuse ära, Jeesus võetakse kinni.
3. Süneidron mõistab Jeesuse süüdi.
4. Peetrus salgab Jeesuse.
5. Jeesus Pilaatuse kohtu ees.
6. Jeesus võtab kanda oma risti.
7. Jeesus kannab oma risti.
8. Siimon Küreenest aitab Jeesusel risti kanda.
9. Jeesus kohtab ristiteel nutvaid Jeruusalemma naisi.
10. Jeesus lüüakse risti.
11. Jeesus töötab heale röövile taevariiki.
12. Jeesus ristil, tema ema ja jünger.
13. Jeesus sureb ristil.
14. Jeesus maetakse hauda.

Uudised

Vatikani religioonidevahelise dialoogi kongregatsiooni esimees kardinal Francis Arinze, saatis märtsi lõpul traditsioonilis läkituse maailma muhameedlastele, tervitades neid ramadaani islami paastukuu, lõppemise puhul. Sellise tervituse on Vatika saatnud juba alates aastast 1967. Eelmisel aastal oli saatjak paavst isiklikult, väljendades sellega oma kaastunnet Pärsi lahe sõjast põhjustatud hävingu ohvritele.

Tänavuaastases läkituses kinnitas kardinal Arinze, et muhameedlaste komme väljendada paastu kaudu oma lootust Jumalale ja usaldust Jumala vastu äratav kristlastes sügavat austust. Ta väljendas soovi, et kristlased ja muhameedlased võiksid teha ühiseid pingutusi rahu saavutamiseks, mis on Jumala and. Kardinal tuletas ka meelde, et religioonide vaheline dialooc tähendab sõpruse ja usalduse sõlmimist ning vaenlasekujutlustest loobumist, et üheskoos paremini täita Jumala taht.

Konstantinoopoli patriarh Bartholomeus I kavatses lähiaegade sõita Rooma, et kohtuda paavst Johannes Paulus II-ga. Märtsi kuu keskel Istanbulis toimunud ortodokslike kirikute juhtide kogunemisel mõistis patriarh hukka "teatud katoliiklike ringkondade töö inimeste katoliku usku pööramisel", kuid sealsama kinnitas ta, et kavatses jätkata dialoogi katoliku kirikuga.

Katoliiklaste ja ortodokside dialoog, mis on suunatud kirikute nähtava ja täieliku ühtsuse saavutamisele, algas 1964 kui paavst Paulus VI ja patriarh Athenagoras I kohtusid Püha maal ja leppisid kokku, et tühistatakse kirikuvande alla pandud otsused, mis olid teineteisele langetatud 1054 aastal.

17. mail kuulutab paavst Roomas Peetruse kiriku väljakuõndsakskiidetuks Josemaria Escrivá de Balaguer'i, *Opus Dei* nimelise liikumise looja.

Escrivá sündis põhja-Hispaanias Barbastro külas 9.1.1902 15-aastaselt sai ta sügava religioosse kogemuse, mille järel hakkas pöörama sügavat tähelepanu palvetamisele ja eneselahtiütlemisele. Ta pühitseti preestriks Zaragozas aastal 1925 ja kolm aastat hiljem pani ta aluse *Opus Dei*'le. See liikumisoovib juhatada argielu keskel elavaid inimesi täiuslikkusteele igapäevastes tegemistes ja töös toimuva arenemise, Jumal ligiolule lootmise ja sakramentide sagedase vastuvõtmise kaudu.

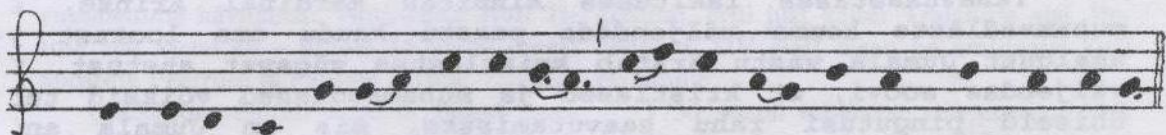
Isa Josemaria Escrivá de Balaguer'i ideed said kiirest vastukaja, ning paljud hispaania piiskopid kutsusid teda pidama rekollektsioone oma piiskopkonna preestritele. Ta kohtas ka vastupanu ja teda süüdistati eksiõpetuse levitamises, kuid ta hoolitses alati selle eest, et tema algatatud liikumisel olek kohaliku piiskopi ja hiljem ka paavsti heakskiit. Kui Escrivá 1975 aastal suri, kuulus *Opus Deisse* ca 60 000 inimest.

Tema pühakukskuukuulutamise protsess käivitati ametlikult 1981. Õndsakskiitmiseks vajalik ime kinnitati meditsiinilist ja teoloogiliste uurimiste järel 1991. Tegemist oli ühe 70 aastase karmeliidiõega, kelle õlal olnud suur kasvaja paranen.

1982 sai *Opus Dei* personaalprelatuuriks. Praegu juhib seda piiskop Alvaro del Portillo, ning liikumisse kuulub umbes 1 500 preestrit ja 75 000 ilmit.

1. Va- ga Tal- le Ar- mu - lau- a - le val- geis hin- ge- rõi- vais tu- le- me

Kes viis lä - bi me- re pu- na- se va- gad kord, ja nüüd meid va- lit- seb.

2. Kes kord oma Ihus pühimas
ohvikünkal ristil kannatas
andis oma Vere punava,
mida maitstes jääme elama.

3. Paasapäha õhtul ingli käest
oma rahva säästis nuhtlusest;
vaarao ikkest päästis rõhuvast,
surmariigi raskest abelast.

4. Nüüd on Kristus meie Paasatall,
süütuult hukati kes Kolgatal.
Iseennast heldelt ohverdas,
leivaks oma Ihu muutis Ta.

5. Oo, hinnalisim Hostia,
kes Sa suudad põrgu kaotada
oma rahvas vangist vabasta,
taevas anna meile isamaa.

6. Hauast kes Sa tõusid elule,
surmavallast taevakirkusse,
murdsid kurja vaimu võimuse,
paradiisi avasid meil tee.

7. Ole igavesti meiega,
Jeesus, ülestõusnud Kuningas,
armus taassiindinuid rõómusta,
oma võidus kõiki ühenda.

8. Tänu olgu, Jeesus, Sinule,
kes Sa võitsid surma needuse -
Isaga ja Püha Vaimuga
koos meid igavikus valitse.

Aamen.

Nicetas de Remesiana (V sajand)
Tõlkis isa Rein Õunapuu

Esikaanel: Eestimaa uus apostellik administraator
nsgre ülempiiskop Justo Mullor Garcia. Foto Allan Alajaan.

Katoliku Kiriku väljaanne
Toimetaja preester Rein Õunapuu
Tehniline toimetaja Pentti Laukama, KATT
Toimetuse aadress: EE-0001 TALLINN
Vene 18, tel 446367